

A. ÖMER TÜRKES

romanlar arasında

Faşizmin yirmi yılı

Andrea Camilleri, 'Unvansız Maktul'de, 1921 yılında Sicilya'da işlenen bir cinayeti farklı açılardan ele alıyor. Gerçek bir olaydan esinlenerek yazdığı bu romanda Camilleri, İtalya'da faşizmin yükseliş sürecini, bu süreçte Milliyetçi Cephe'nin işlevini ve karakteristiğini de teşhir ediyor.

Sicilyalılığını her romanında vurgulayan Andrea Camilleri 1925 Porto Empedocle (Sicilya) doğumlu. Uzun süre senaryo yazarı, tiyatro ve televizyon yönetmeni, oyuncu olarak çalıştıktan sonra 1978 yılında ilk romanını -bir başka ünlü Sicilyalı yazar L. Sciascia sayesinde- yayımladı. Çok üretken bir yazar olmasına rağmen ününü 1994 yılında yazdığı 'Commissario Salvo Montalbano' karakteri sayesinde kazandı. 92 yaşındaki Camilleri gözleri görmediği halde yazmaya sürdürüyor.

CEPHE KURULUYOR

Bir lise öğrencisinin 1941 yılı, 21 Nisan'ında Caltanissetta'da yapılan büyük faşist gençlik toplantısıyla ilgili anılarıyla başlıyor hikâye. Adanın her yerinden gelen kızılı erkekli kara gömleklili öğrenciler, Sicilya'nın tek faşist şehidi Gigino Gattuso'nun, yüce davaya canını feda edişinin yirminci yıldönümünü anma toplantısına katılıyorlar. **Anlatı** anma toplantısından 1921'e, olayların başlangıcına geri dönüyor ve Caltagirone kentinde gerçekleşen bu trajik vakamın -aşlında provokasyonun- nasıl sahnelendiğini adım adım izliyoruz.

Siyasi tarihe sıkı sıkıya bağlı bir olayı anlatmak için dönemin tarihinin karakteristik olaylarını da katmış hikâyesine Camilleri. **Birinci Dünya Savaşı sonrası İtalya'da başgösteren siyasi ve ekonomik krizi, siyasi irade boşluğunu dolduran paramiliter güçler sayesinde Mussolini'nin yükselişini, kurulan Milli Cephe'nin işlevini ve sonunda Mussolini'nin 'duçeleşerek iktidara oturmasını...** Bu süreçten Sicilya da payını alıyor elbette. Caltagirone'de bütün baskılara rağmen belediye meclisinde komünistlerin çoğunluğu ele geçirmesi kasabada tansiyonun yükselmesine, Milli Cephe'yi oluşturan güçlerin öfkeden çılgına dönmesine yol açıyor. Cinayet ile sonlanacak bir çılgınlık...

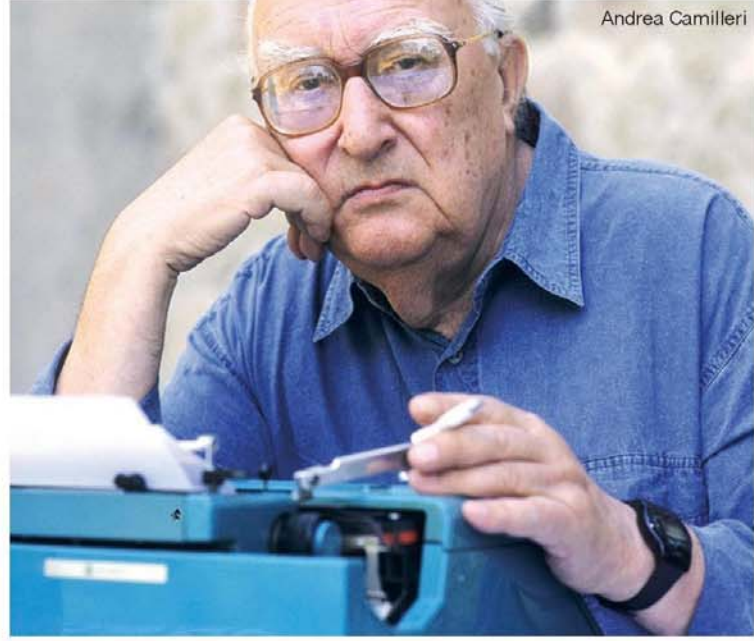
Olay şu şekilde gelişiyor: Baron Federico Tale di Santo Stefano'nun kurduğu 'Bolşevizme Karşı Birlik' üyesi üç genç; Tito Tazio Sandri, Nino Impallomeni ve Lillino Grattuso, bir gece vakti anlık bir kararlar işçi lideri Michele Lopardo'yu kısırtıp dövmek için tuzak kururlar. Ne yazık

ki kent merkezinde anacaddenin yanı başında, karanlık, izbe bir sokakta kurulan pusuda silahlar patlar ve Lillino Grattuso başına aldığı kurşunla hayatını kaybeder. Bu, rakiplerini yok etmek isteyen faşistler için bulunmaz bir fırsattır. Saldırıları, kundaklamaları, kurşunlamaları başlayacak, Michele Lopardo henüz mahkemesi bile görülmeden suçlu ilan edilecektir. Vali, emniyet müdürü ve savcı zaten faşistlerle birliktedir. **Kiliseye gelince; muhterem Piskopos Rapisarda günümüzde Hıristiyanlık değerlerinin faşizmin üç değeryle -Tanrı, vatan, aile değerleriyle- aynen örtüşüğünü açıklamakta gecikmeyecektir. Olayı aydınlatmak için çabalayan sadece iki jandarma teğmenidir...**

SİCİLYA'NINKADERİ

Camilleri, uzun yıllara yayılan bu cinayet vakasını hem tarihsel olaylara hem de resmi yazışmalara dayanarak çözüme ulaştırıyor. Aslında çözülecek bir şey de yok. **Romanın ve yazarın ismine bakarak peşin hüküm vermekten kaçınm.** Zira 'Unvansız Maktul' klasik bir polisiye değil. Belki siyasi polisiye denilebilir ama bu tanım bile daraltıcı olabilir. Camilleri, gerçek bir suç vakasının tarihsel ve siyasal geri planını analiz ederken suç romanı yazma becerisinden faydalanmış. Tarihi, siyaseti ve polisiyeyi birleştirirken asıl yaptığı faşizmin kriminal doğasını ve 'Milli Cephe' adı altında bir araya gelenlerin tarihi suç ortaklığını teşhir etmek.

Romanın üzerinde duramadığım ikinci bir eksen daha var; 'duçeleşmekte olan Mussolini'nin Sicilya ziyareti sırasında kendi adını taşıyan görkemli 'Mussolinia'nın temellerini atışı. Birbirinden bağımsız bu iki olay ikisinin de temelini yalanlar üzerine atılmasıyla kesiyor. Camilleri faşizmin debdebeye, ihtişama, sansasyonel olaylara, şiddete, yalana, riyaya düşkünlüğünü ve böylelikle bir karikatüre dönüşümünü Sicilya özelinden yola çıkarak çok iyi işlemiş. Sadece yukarıdakileri değil, yukarıdakilere alkış tutan kalabalıkları da -cehaletleri, boş inançları, açgözlülükleri, korkaklıkları, çıkarıcılıklarıyla- işin içine katmayı ihmal etmiyor. Ve bütün **anlatısını** acılı bir olay kaplıyor. Tam da "Sicilya insanı için ironi hayatta kalmanın tek yoludur" diyen bir

Andrea Camilleri

yazara uygun bir **anlatı** tarzı...

2016 yılında yüzüncü kitabını yayımlamış Camilleri. Ne yazık ki bu **kitaplar** arasında Türkçeye çevrileni çok az; 'Montalbano ile Bir Ay', 'At Hamlesi', 'Tindari Gezisi' ve Carlo Lucarelli ile birlikte kaleme aldıkları 'Kırmızı Balık Cinayeti'. Bunlardan üçü Komiser Montalbano polisiyesiydi. 'At Hamlesi'nde ise 1870'lerde geçen bir erken dönem mafya hikayesi **anlatıyordu.** Ancak konusu ya da **zamanı** ne olursa olsun Camilleri'nin mekânı hep Sicilya, döne döne anlattığı mesele Sicilya'nın, Sicilyalıların döngüsel kaderiydi.

'Unvansız Maktul'ü kusursuz bir çeviriyle okuyacaksınız. Neyire Gül Işık, diğer çevirilerinde yaptığı gibi yine çok açıklayıcı bir sunum yazısı da eklemiş. Camilleri'nin kullandığı dil konusunda sözü çevirmenine bırakıyorum: "Camilleri, diğer adalı yazarlardan farklı olarak, büyük bir cesaretle **anlatımına Sicilya lehçesini yansıtmış, hatta adanın güney kesiminin 'Vigata ağzı' nı aktarmıştır. O kadar ki İtalya'da ilk yapıtlarının okunması ve tutulması hayli güç, hayli geç olmuştur. Hatta 1980'de basılan 'Un filo di fumo' (Bir İnce Duman) romanının ilk basımına yayıncı ufak bir sözlük eklenmesi gereğini duymuştur. Ancak yöresel gerçeğini yöresel dili kullanmadan başarıyla canlandırılmayacağını duyumsayan yazar biçiminde ayak diremiş ve sonunda onu öylece dayatmayı ve sevdirmeyi başarmıştır. İtalyan okurları da artık Camilleri'nin yapıtlarının özgün tadına alışmış, onu, hâlâ zorlansalar da, sözlüksüz okumayı**

kabullenmişlerdir."

Dili dışında kurgusu da önemli. Resmi **belgelere,** mektuplara, kamera görüntülerine ayrılan bölümlerle hem hikâyesini baştan sona diri tutmayı hem de vakamın çok boyutlu görüntüsünü **sergilemeyi** başarıyor. **Neredeyse yüz yıl önce Sicilya'da geçen hikâyenin günümüzde tanık olduğumuz olaylarla benzerliği ise hayret ve dehşet uyandırıcı.**

Yazının sonunu Camilleri'nin romanın sonuna eklediği 'Not' ile bağlayalım: "Gigino, siyasi irade, o siyasi iradenin dümen suyunda giden gazeteler, iktidar tarafından yönlendirilen ve adına kamuoyu dedikleri düşünüş tarafından şiddet kullanarak değiştirilen bir gerçeğin ilk şehidi olmuştur (daha sonraki yıllarda daha öyle nice şehitler görecektik). Gigino Gattuso'nun ölümü üstüne, hem ölümüne hiç mi hiç saygı göstermeksizin, muhteşem bir çarpıtma yapılandırılmıştı, o çarpıtımla gerçek ortadan kaldırılıyor, yerine sanal, aslında var olmayan bir gerçek getirilip yerleştiriliyordu. Mussolinia kentine yapılanın tıpkısı. Aradaki fark şu ki, Gigino Gattuso bunu gerçekten canıyla ödemişti."

UNVANSIZ MAKTUL

Andrea Camilleri
Çeviren: Neyire Gül Işık
Yayıncı: Yayıncı, 2118
228 sayfa, 19 TL..